

André Demedts: Vlaams-Nederlands cultuurpromotor

Schrijver-dichter André Demedts

Hoewel het niet eens in zo'n héél grijs verleden is geweest dat de West-Vlaamse schrijver-dichter André Demedts zijn penenvruchten aan het papier toevertrouwde, is zijn culturele erfenis groot, maar laat de publieke belangstelling voor zijn werk tegenwoordig misschien wat te wensen over. Demedts kon in zijn dagen evenwel rekenen op een niet onverdienstelijke staat van dienst en aan erkenning heeft het gedurende zijn vijftigjarige carrière als schrijver zelden ontbroken. In 1906 als boerenzoon geboren op het ouderlijke hof De Elsbos in Sint-Baafs-Vijve schapte hij het op eigen kracht tot leraar (1937) en uiteindelijk zelfs tot directeur van BRT West-Vlaanderen (1949), ook wel Radio Kortrijk geheten. Tegelijk ontwikkelde Demedts zich vanaf de jaren 30 tot een bijna archetypisch Vlaams schrijver en dichter, die werkte in de traditie van Stijn Streuvels, Felix Timmermans en Ernest Claes en in de loop van zijn leven een enorme productiviteit aan de dag wist te leggen. Het meest vermeldenswaardig zijn de repressieroman *De Levenden en de Doden* (1959) en de tetralogie *De Eer van ons Volk* (1973-1978), een plattelandsepos dat zich afspeelt in de woelige periode rond de Franse Revolutie en deels gebaseerd is op Demedts' eigen familiegeschiedenis. Tijdens zijn leven werd hij voor zijn oeuvre bekroond met verschillende prijzen. Hij overleed in 1992 in Oudenaarde.

Groot-Nederlands ideaal

Demedts was in de eerste plaats een *geëngageerd* schrijver, en vanuit dat engagement beperkte hij zich niet tot het schrijven van poëzie en proza. Een belangrijke rode draad in zijn werk vormde, naast zijn christelijke levensvisie en sociale bewegendheid, ook zijn toewijding aan het Vlaamse volk vanuit een Groot-Nederlands perspectief. Demedts streefde hierbij naar de culturele integratie tussen Vlaanderen, Nederland en Zuid-Afrika. Dat uitte zich niet alleen in zijn boeken, maar ook en vooral in het werk dat André Demedts verrichtte als spreker en essayist, zodat we in hedendaagse termen van een echte *cultuurpromotor* mogen spreken. In de loop van meerdere decennia gaf hij letterlijk duizenden voordrachten, in een gemiddeld tempo van één lezing per week. Daarnaast zette hij ook verschillende projecten op touw die moesten bijdragen aan de Vlaams-Nederlandse integratie. Bijzondere aandacht ging hierbij uit naar Frans-Vlaanderen, een streek die lange tijd tot het Zuid-Nederlandse gebied had behoord, maar aan het eind van de zeventiende eeuw door Lodewijk XIV bij Frankrijk was aangehecht. Het is niet toevallig dat de Demedts' inspannin-

Bestuursbijeenkomst van het Komitee voor Frans-Vlaanderen ten huize Luc Verbeke in 1975, met van links naar rechts: Raymond Watthy, André Demedts, Omer Vandeputte, Leo Vanackere, Luc Verbeke, Johan van Geluwe en Michiel Mispelon

gen voor de Nederlandse taal en cultuur met name hier nog de meeste vruchten afwerpen, tot op de dag van vandaag.

Demedts en Frans-Vlaanderen

Frans-Vlaanderen werd door Demedts beschouwd als een vergeten loot aan de Nederlandse stam. Zijn belangstelling voor de streek groeide kort na de Tweede Wereldoorlog, mede als gevolg van de contacten die Demedts onderhield met een jonge leraar uit Frans-Vlaanderen, de latere professor Pierre Berteloot. Samen met Luc Verbeke organiseerde hij in 1948 een Frans-Vlaamse Begroetingsdag in Waregem. Die groeide uit tot een jaarlijkse traditie, die uiteindelijk de Frans-Vlaamse Cultuurdag werd genoemd. De bedoeling was om de culturele contacten tussen Vlamingen en Frans-Vlamingen te stimuleren, om de onderlinge relaties te versterken en zo een reveil van het Nederlands cultuurbewustzijn in Frans-Vlaanderen in de hand te werken. De doelstellingen waren eerder cultureel van aard, omdat Demedts en de zijnen de hete politieke hangijzers en het daarbij horende vraagstuk van een eventueel rattachisme wilden ontwijken. Binnen de bredere Vlaamse Beweging zag Demedts voor zijn initiatieven vooral een ondersteunende rol, die meer van culturele aard dan van echt activistische betekenis was. Het in die tijd ontluikende idee van de Europese eenwording tegen de achtergrond waarvan gezocht moest worden naar een versteviging van de banden tussen alle Nederlandssprekenden, als een cultureel blok over de staatsgrenzen heen, was evenmin vreemd aan die opstelling.

André Demedts, schrijver, dichter en cultuurpromotor (1906-1992)

De vierde Frans-Vlaamse Cultuurdag leidde tot de oprichting van het *Komitee voor Frans-Vlaanderen* en de oprichting van het tweetalige tijdschrift *Notre Flandre – Vlaamse Heerd*. Later werd de functie van dat tijdschrift in belangrijke mate overgenomen door *Ons Erfdeel*, dat in 1956 onder impuls van Demedts werd opgericht door het jeugdige trio Jozef Deleu, Jozef Declercq en Jan Delrue. In eerste instantie was ook dat tijdschrift tweetalig, maar vanaf 1960 werd het uitsluitend in het Nederlands uitgegeven. In 1970 kwam het tot de oprichting van *Stichting Ons Erfdeel*. De stichting werd voorgezeten door een pluralistische raad van advies, waarin zowel Vlamingen als Nederlanders vertegenwoordigd waren. In 1972 werd in Rekkem, op de grens tussen West-Vlaanderen en Frankrijk, een *dialogocentrum* gebouwd, dat de contacten tussen Frans-Vlaanderen en de rest van het Nederlandse taalgebied verder moest stimuleren. Tegelijk werd gestart met het tijdschrift *Septentrion*, dat Frans-taligen diende te informeren over de Nederlandse cultuur. De stichting bracht vanaf 1976 ook het wetenschappelijk jaarboek *De Franse Nederlanden / Les Pays-Bas Français* uit, dat informatie over Noord-Frankrijk en zijn relatie tot Vlaanderen en Nederland bracht. Vanaf 1981 werden door het centrum ook allerlei brochures over de Nederlandse cultuur uitgegeven. Ook vanuit zijn functie als directeur van BRT West-Vlaanderen trachtte André Demedts aandacht te besteden aan de positie van de Vlamingen ‘van over de schreef’, onder meer met het programma *De Stem van Frans-Vlaanderen*.

Zuid-Afrika

Niet alleen Frans-Vlaanderen vormde binnen het Nederlandse taalgebied een voorwerp van bijzondere interesse voor André Demedts. Ook voor Zuid-Afrika was een plaats weggelegd binnen diens Groot-Nederlandse visie. In zijn ogen was het Afrikaans net zo goed een vertakking van de brede Nederlandse stam. Net als zijn voorliefde voor Frans-Vlaanderen liet dat zijn sporen na in het werk van Demedts. Al in 1944 besteedde hij aandacht aan de problematiek van de Afrikaners in het boek *Trouw aan hun Volk*, dat hij onder het pseudoniem Koen Lissarde publiceerde en dat gesitueerd was ten tijde van de Boerenoorlog. Demedts publiceerde regelmatig in Zuid-Afrikaanse tijdschriften en in 1948 werd hij lid van de *Afrikaanse Skrywerskring*, nadat hij één jaar eerder al lid was geworden van de *Maatschappij der Nederlandse Letterkunde* in Leiden. Vanaf dat moment werd hij vaste medewerker van het Zuid-Afrikaanse *Tydskrif vir Letterkunde*. Hij verzorgde er een rubriek met beschouwingen over de laatste prestaties op het vlak van literatuur en letterkunde uit Vlaanderen. André Demedts bezocht Zuid-Afrika uiteindelijk zelf in 1963. De reis resulteerde in tal van verslagen, essays en voordrachten.

Culturele erfenis

Demedts overleed in 1992, maar zijn gigantische inzet voor de Vlaams-Nederlandse integratie ging niet onopgemerkt voorbij aan de latere generaties. Al in 1970 werd in Kortrijk de André Demedtsprijs in het leven geroepen. Het doel van de prijs bestond erin om een persoon of organisatie te bekronen die zich, geheel in de geest van Demedts, had ingezet voor de Vlaamse ontvoogding, de Nederlandse integratie, de culturele contacten met Zuid-Afrika of het aanwakken van het cultureel bewustzijn in Frans-Vlaanderen. De prijs wordt nog steeds om de twee jaar uitgereikt in december.

Het Komitee voor Frans-Vlaanderen is eveneens nog steeds actief en organiseerde in 2012 alweer de 65e editie van de Frans-Vlaamse Cultuurdag. Ook worden door het Komitee cursussen Nederlands aangeboden, die mede op grond van de economische verhoudingen in de Franse grensstreek een groeiend succes hebben in Frans-Vlaanderen en de omliggende regio's. Ook *Ons Erfdeel* is nog steeds werkzaam en vormt met een oplage van 8000 exemplaren een van de meest verspreide culturele tijdschriften binnen het Nederlandse taalgebied.

De persoonlijke erfenis van André Demedts laat zich evenwel nog het best voelen in zijn geboortedorp Sint-Baafs-Vijve. Daar ontstond in 1983 een heus André Demedts-huis in de oude pastorie naast de Sint-Bavokerk. Het gaat om een kunst- en cultuurcentrum met maandelijkse tentoonstellingen, dat onderdak biedt aan het André Demedtsmuseum met oude archiefbeelden over zijn werk en een deel van zijn persoonlijke bibliotheek. Meer informatie hierover is te vinden op www.andredemedts.be.